

Köy Enstitüleri ve Sanat Eğitimi

Ebru ELPE*

Batman Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü,

Batı Raman Yerleşkesi, 72100, BATMAN

*e-mail: ebru.elpe@batman.edu.tr

Özet

Sanatın kavramsal, işlevsel açılardan anlamı ve uygulama hususundaki anlayışlar, toplumlarda farklı biçimlerde görülmektedir. Bazı toplumlar sanatı çok önemsemekte ve sanat adına güzel faydalı çalışmalar yapmaktadır. Bazı toplumlar için sanat ise toplumun zorunlu ihtiyaçları karşılandıktan sonra önemsenir. Türk toplumu için sanat, yaşamak için gerekli ekonomik şartların sağlanmasından sonra önemsenen bir olgudur ve genellikle ekonomik refaha erişmiş olan bireylerin sanat ile ilgilendikleri düşünülür. Bu bağlamda sanat eğitimi de bu bireylerin alacağına dair genel bir kanı vardır.

Makale konumuz,1940 yılında kanunla kurulan köy enstitüleri, ders müfredatlarında güzel sanatları da katmış ve köy halkını eğitmek, aydınlatmak için, köy şartlarına uyacak, köye hizmet edecek, köylerin içinden çıkan öğretmenler yetiştirmeyi amaçlamıştır. Halkın sanatla ilgilenmesi, sanattan kopuk olmaması için çaba göstermeye çalışan köy enstitüleri, malesef bu hedefine ulaşmaktan uzak kalmıştır. Köylünün bilinçlenmesini, aydınlanmasını istemeyen bazı zümrelerin çalışmaları sonucunda köy enstitüleri kapatılmıştır. Bu makalede, köy enstitülerindeki sanat eğitimi ve sanat faaliyetleri dönemin şartları göz önüne alınarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Köy, Köy Enstitüsü, Sanat, Eğitim

Village Institutes and Art Education

Abstract

Art conceptual meaning from a functional perspective and insights on implementation issues, can be seen in different ways in the community. Some societies to care much about art, art is working on behalf nice helpful. For some communities, the arts after meeting the mandatory requirements will be complimented. The art of Turkish society, to live is a fact cherished and after the economic welfare of individuals who have access to the arts to deal with. In this context, art education, this is a general opinion that individuals will take.

Articles that our subject, in 1940, established by law, village institutions, the curriculum in the fine arts the in village communities to educate, to enlighten, village conditions to suit the village will serve villages from inside the train teachers aimed. People's care of the art detached from the lack of effort to try to villages that have institutes achieve this goal away from.

Keywords: Village, Village Institute, Arts, Education

1. Giriş

Sanat, pek çok tanımı yapılmış olan ve farklı birçok tanım için elverişli bir kavramdır. Sanat, insanın duygu düşünce ve hayallerinin, çeşitli yöntemler ve araçlar vasıtasıyla ortaya çıkarılması olarak tanımlanabilir. Sanat tanımlarının ortak özelliği estetiğe, sanat eseri üretmekle ilişkilidir. Estetik, sanatçının yaratma sürecinin ve sanat eserlerinin olmazsa olmazıdır. Tıpkı sanat gibi estetik kavramı da pek çok tanım için elverişli görecelidir. Sanat eğitiminde de temel amaç, öğrenciyi yetenekleri doğrultusunda yönlendirerek estetiği bulmaya teşvik etmektir. Sanat eğitimi, toplumların temel ihtiyaçlarından biri olan sanatın aktarılması ve sanat eserinin toplum tarafından değerli olarak algılanmasıdır.

Sanat eğitimi iki yolla gerçekleşir; örgün ve yaygın eğitim. Örgün eğitim sisteminde sanat eğitimi, kurumlar aracılığı ile verilir ve bu kurumlara öğrenci alım belirli kurallar dahilinde olur. Bu kurumlar arasında Güzel Sanatlar Liseleri, Güzel Sanatlar Fakülteleri yer almaktadır. Güzel Sanatlar Liselerinde eğitim görmüş olan öğrenciler, Güzel Sanatlar Fakültelerine, merkezi sınav ve fakültelerin yaptığı özel yetenek sınavlarını geçtikten sonra kabul edilirler ve 4 yıl süren eğitiminin ardından mezun olarak sanat faaliyetlerini sürdürürler. Eğitimleri boyunca meydana getirdikleri sanat eserleri, yaptıkları sanat faaliyetleri, kişisel sanat tecrübelerini oluşturmaktadır. İsteyen öğrenciler, sanat eğitimlerinin ilerletmek ya da akademisyen olarak görev almak amacıyla yüksek lisans ve doktora eğitimi de alabilirler.

Yaygın öğretim ise toplumun her kesimine açık bir eğitim şeklidir. Yaş, eğitim seviyesi, maddi durum, kültürel durum şartı aranmaksızın bu kurumlarda eğitim yapılır ve isteyen herkes bu kurumlara başvurabilir.

Sanat eğitiminde karşılaşılan sorunlardan birisi, bu eğitimin okul öncesi dönemde tam olarak başlatılmamasıdır. Okul öncesi eğitim kurumlarında sanat eğitimi resimli kitaplar aracılığıyla olmaktadır, fakat ülkemizde bu durum gelişmiş ülkelere göre geri seviyededir ve buna pek önem verilmemektedir. Ayrıca ilk ve orta eğitim okullarında sanat yeterince öğrencilere tanıtılmamakta ve dolayısıyla sanat eğitimi de yeterli düzeyde

verilememektedir.(Kaya, Basım Yılı Belirtilmemiş, s. 149). Sanat eğitiminde temel amaç öğrenciye çevre bilinci aşılacak ve bu yolla estetik düşüncenin öğrencinin aklında yer etmesini sağlamaktır. Bunun sayesinde öğrencide çevresini tanıma, koruma, estetik düşünceye ulaşma, soyutlama yeteneğinin kazanma, nesnelere arasındaki ilişkileri kavrama ve bunları sanat eseri oluşturma sürecinde kullanabilme, hayal gücünün ve yaratıcılığının gelişmesi kazanımları olmaktadır.(Kaya, Basım Yılı Belirtilmemiş, s. 150). Makalemize konu olan köy enstitülerinde, sanat eğitimine önem verilmiş, dönemin siyasi liderleri sanat etkinliklerine katılarak köy enstitülerinin sanat eğitimini desteklemişlerdir.

Köy enstitüleri 17 Nisan 1940 tarihinde 3803 sayılı kanunla kurulmuştur. Köy Enstitülerinin kurulmasında dönemin cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in destekleriyle, İlköğretim Genel Müdürlüğüne getirilen İsmail Hakkı Tonguç'un çabalarıyla köy enstitüleri kurulmuştur.(Kapluhan, 2012, s. 184). Bu kurumlar, köye uygun şartlarda görev yapacak köyün kalkınması, köylünün yaşam seviyesinin az da olsa artması, bilinçli, aydınlanmış birer birey olmaları amaçlanarak kurulmuştur (Aydın, 2007, s. 22). Makalemiz, Giriş, Osmanlı Devletinde Sanat Eğitimi, Cumhuriyet Döneminde Sanat Eğitimi, Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi, Sonuç bölümlerinden oluşmaktadır

2. Osmanlı Devletinde Sanat Eğitimi

Osmanlı devletinde kuruluş döneminden itibaren gerçekleştirilen bir uygulama, fethedilen her yere eğitim kurumları açmak idi. O dönemlerde eğitim camiler, mekteplerde, medreselerde yapılmaktaydı. Dini ağırlıklı eğitim veren bu kurumların ilköğretim kademesi mektepler idi Hemen hemen her mahallede bulunan bu kurumlar medreselerin bir alt kademesini teşkil ediyordu. Kur'an okutulması namaz öğretilmesi hadisler, gibi dini bilgilerin eğitim ilk olarak bu kurumlarda veriliyordu. (Taşkın, 2008, s. 344) Mekteplerin bir üst kademesi olan medreselerde de dini ağırlıklı eğitim verilmekte idi. Bu kurumlarda sanat eğitimi yok denecek kadar az idi. Mekteplerde sanat eğitimi yapılmamakta, medreselerde ise dini eğitiminin yanı sıra pozitif ilimler de okutulmakta sanat eğitimine ise daha az önem verilmekte idi. Resim sanatının bir dalı olan minyatür, Osmanlı döneminin resim sanatının temelini oluşturmaktaydı. Osmanlı sarayında minyatür sanatçısı yetiştirilen kurumlar var idi.

XIX. yüzyıla kadar geleneksel eğitim sistemi var iken XIX. yüzyıl ile birlikte batı tarzında eğitim uygulanmaya başladı.

XIX. yüzyıldan önceki dönemlerde Osmanlı eğitimi, mektep-medrese sisteminde yapılmaktaydı. XVIII-XIX. yüzyıllarda batı tarzında okullar açılmasıyla başlayan eğitimde yenilik hareketleri, Tanzimat ile daha da geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu batılı tarzda açılan okullarda eğitim dili Fransızca olarak belirlenmiş, yabancı hocalar okullara ders vermek üzere görevlendirilmiştir. (Poyraz ve Öztop, 2013, ss. 309- 315). Tanzimatın ilanından önce açılan batı tarzı okullardaki eğitim sisteminin başarılı görülmesi üzerine 1845 yılından itibaren mektepten medreseye değin uzanan köklü eğitim değişiklikleri yapılmaya başlandı. Her vilayete her köye okul açılması amaçlardan birisiydi, bu amaca ulaşma açısından yeterli bir çalışma yapılamamış, birçok köyde okul bulunmamaktaydı.(Poyraz-Öztop, 2013, s. 312).

Osmanlı Devleti'nde saray görevlilerinin yetiştirildiği Enderun Mektebi, II. Murat döneminde (1421-1451) teşkilatlanmaya başlamıştır. Buradaki musiki dersleri kapsamında, müzik aletleri çalma, ses eğitimi, dans eğitimi konuları var idi. Dersler meşkhane adı verilen odalarda verilirdi.(Toker ve Özden, 2013, s.110). Enderun Mektebinde resim sanatı dersleri de verilmiştir. Burada önemli resim sanatçıları yetişmiştir. Bu sanatçılardan biri olan Said Efendi ressamlığının yanı sıra musikişinas idi. Portre resimleri yapan sanatçı, resimlerinde suluboya tekniğini kullanmıştır.(Özyiğit, 2011, s. 155). Bir diğer resim sanatçısı Ferit Tevfik Paşa, aynı zamanda hat sanatçısıdır. Tevfik Paşa da Said Efendi gibi resimde suluboya tekniğini kullanmıştır. (Özyiğit, 2011, s.157).

Osmanlı döneminde XIX. yüzyıldan önce minyatür sanatında eğitim veriliyordu, XIX. Yüzyıl ile birlikte batı tarzı resim örnekleri veren ressamlar yetişmiştir. Osmanlı Devleti'nde musiki eğitimi kapsamında makam yapıları, hanende-sazende eğitimi, güfte beste ve vezin konuları yer alıyordu. Saray ve çevresi müzik eğitimini destekliyordu, musiki dinlemek eğlence anlayışları içindeydi. Enderun mektebi, musiki esnaf loncaları, meşkhaneler, mehterhaneler musiki eğitim kurumlarına örnek olarak verilebilir.(Toker-Özden, 2013, s. 108).

Musiki derslerinin verildiği diğer yerler mehterhane, Mevlevihane, Musika-i Humayun, Mekteb-i Sultani, Dar'ulelhan, ve musiki eğitimi de veren Dar'ul Bedayi örnek olarak verilebilir.(Toker ve Özden, 2013, s.122). II. Meşrutiyetin ilanından sonra müzik derslerinin ilkokullar da dahil olmak üzere tüm okullarda okutulmasına karar verildi. XVIII. yüzyılda Avrupa'da başlayan sanayi devrimi, üretimde makineleşme her alanda modernlik, Osmanlı devletinin, Avrupa karşısında özellikle savunma, savaş alanı olmak üzere her alanda geride kalmalarına yol açmıştı. Osmanlının o zamana kadar Avrupa devletlerine kadar olan üstünlüğü son bulmuş idi. Osmanlı devleti yöneticiler bunun farkına varmışlar ve Avrupa'dan geri kalmamak için başta askeri kurumlar olmak üzere yavaş yavaş diğer kurumlarda da batı tarzı yenilikler gerçekleştirilmesi için çalışmalar yapmışlardır.

1795 yılında batılı tarzda açılan askeri mühendislik okullarında öğrenim gören öğrenciler batı tarzı resim sanatının ilk örneklerini vermişlerdir. Askeri amaçla verilen resim derslerinde batı resminin temel teknikleri olan ışık-gölge, perspektif gibi teknikler öğretilmiştir.(Papila, s. 120)

XIX. Yüzyıl, Osmanlı devletinde hayatın her alanında batılılaşma çabalarının kurumsallaşmaya başladığı bir yüzyıldır. Batılılaşma hareketleri XVIII. yüzyılda başlamış XIX. yüzyılda ise daha da ilerleme kaydetmiştir. Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı, I. Meşrutiyetin ilanı gibi gelişmeler bu yüzyılda olmuştur. XIX. yüzyıl ortalarında Avrupalı ressamların doğuyu tanıma amaçlı gezileri ve Osmanlıların gizemli teşkilatı olan hareme olan merak bu sanatçıların Osmanlı devletine gelmeleri ve saray hayatını resmetmelerine sebep olmuştur. Osmanlı devletinde Oryantalizm olarak adlandırılan bir resim akımı gittikçe etkili olmaya başlamıştır. Bu akımın temsilcileri olan ressamlar Türk resim sanatının oluşumuna da etkili olmuşlardır. Bu akımın temsilcileri arasında Philippe Bello, Fagusto Zonaro, Giovanni Brindesi, Alberto Pasini ve Stefano Ussi örnek verilebilir.(Kalaycı,2012, ss. 7-10). Saraya yabancı ressamlar aslında daha erken dönemlerde, XV. yüzyılın ikinci yarısında II. Mehmet döneminde davet edilmeye başlanmış, XVI. Yüzyılda II. Süleyman döneminde de devam etmiştir. (Kalaycı, 2012, ss. 6-7).

XVIII-XX. yüzyıl arasındaki dönemde, Osmanlı devletinde görülen Batılılaşma hareketleri, toplumsal yaşamın değişmesine yol açmıştır. Toplumsal değişimin bir göstergesi

ise batılı tarzda resim sanatının, toplum içinde ilgi görmesi, devletin resim çalışmalarına destek vermesidir. 1835 yılından itibaren Avrupa'ya gönderilen resim öğrencileri oradaki resim tekniklerini öğrenip geri dönmüşlerdir. Şeker Ahmet, Osman Hamdi Bey, Hüseyin Zekai Paşa gibi resim öğrencileri Türk resim sanatının önemli temsilcilerinden biri olmuşlardır.(Papila; s. 121). Tanzimat ile birlikte Osmanlı Devletinde eğitim alanında değişiklikler meydana gelmiştir. Ayrıca öğretmen yetiştirmenin önemini de kavramış olan devlet yöneticileri, öğretmen okulları da açmaya başlamışlardır. Öğretmen okullarının ders müfredatlarında sanat eğitimi de ihmal edilmemiş resim ve müzik dersleri de okutulmuştur. 1847 yılında açılan Dar'ul Muallimin-i Rüşdi adlı erkek öğretmen okulunda resim ve müzik dersleri müfredat içinde yer almıştır. 1869 yılında Kız Sanat Mektebi ve 1870 yılında ise Dar'ul Muallimat adlı kız öğretmen okulu da açılmıştır.(Koç, 2013,s. 28). XIX. yüzyılda görülen bu değişiklikler sadece bunlarla sınırlı kalmamış ve 1847 yılında Dar'ul-Muallimin-i Rüşdi adıyla öğretmen okulu açılmıştır. Bu okulun üç yıl olan rüşdiye şubelerinde her yıl resim dersi verilmiş; beş yıl olan idadi şubelerinde ise ilk yıl hariç diğer yıllarda resim dersleri okutulmuştur. 1870 Dar'ul Muallimat (Kız Öğretmen Okulu), 1870 yılında ise Kız Sanat Okulu açılmıştır.(Koç, 2013: s. 28,30) Bu gelişmeler, köy enstitülerinin işleyiş sistemi ve enstitülerdeki sanat eğitimi için prototip oluşturmaktadır.

1914 yılında, daha sonraları şehir tiyatroları olarak hizmet verecek olan Dar'ul Bedayi açılması toplumun sanat anlayışında değişikliklerin olduğuna işaret olarak değerlendirilebilir.(Erkoç, 2014, s.18). II. Meşrutiyet ile birlikte eğitim alanındaki yeniliklere devam edilmiştir. Eğitim sisteminde deney ve gözleme dayalı eğitim anlayışı benimsenmiş, sosyal siyasal içerikli dersler müfredat içerisinde yer almaya başlamıştır. Ayrıca batılı eğitimcilerin görüşleri incelenip değerlendirilerek eğitim sistemi içinde bu görüşlerden faydalanılmıştır

3. Cumhuriyet Döneminde Sanat Eğitim

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte hayatın her alanında yenilikler yapılmaya başlanmıştır. Bu yeniliklerin amacı Osmanlı dönemindeki hayat tarzını değiştirmek batılı tarz modern bir hayat tarzının benimseyip çağa ayak uydurmaktır. Konumuzla ilgili olan bir gelişme ise köyün öneminin kavranıp, köyün kalkınmasının gereğinin anlaşılmasıdır. Bu

amaç doğrultusunda köylerde yenilikler atılımlar yapılmıştır. Köylerin sorunları yerinde incelenmiş ve köylerin kalkınması ve sorunlarının giderilmesi için gerekli olan hususlar tespit edilip bu konular üzerine düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır.

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte hayatın diğer alanlarında olduğu gibi eğitimde de köklü değişiklikler yapılmaya başlanmıştır. Bu değişikliklerden birisi öğretimin birleştirilmesi amacıyla çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunudur. Bu kanunun ilanına kadar eğitim genel olarak iki koldan yapılıyordu, dini eğitim veren kurumlar ve batılı eğitim veren kurumlar. Mektep ve medreselerde din bilginlerinin hakimiyeti vardı dini ağırlıklı eğitim ön plandaydı ve çağın gerisinde bir eğitim anlayışına sahip idi. Askeri okullar, gibi modern eğitim kurumlarında ise batılı eğitim düşüncesi hakim idi.(Poyraz-Öztop, 2013, s. 314). Osmanlı devletinde uygulanan bu eğitim sisteminin, yeni devletin amaçladığı eğitim sistemine uygun olmadığı görülmüş, okullar arasındaki karışıklığı düzeltilmesi ve tüm okulların bir birime bağlanması amacıyla 3 Mart 1924 yılında bu kanun çıkarılmış olup tüm eğitim kurumları Maarif Vekaletine bağlanmıştır.(Koç, 2013, s. 73). Cumhuriyetin ilanından hemen sonra yapılan bu eğitim reformu, Atatürk'ün eğitime verdiği önemin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu kanun ile birlikte modern bir eğitim sistemi amaçlanmıştır. Osmanlı dönemi eğitim sistemindeki düzensizlik ve eğitim kurumları çeşitliliğinden doğan karışıklık, eğitim sorunlarının çözümüne engel oluyordu. Tevhid-i Tedrisat Kanunu, bu karışıklık ve düzensizliği engelleme amacıyla çıkarılmış ve ileride yapılacak eğitim yeniliklerinin de başlangıcı aşaması olmuştur.

1928 yılında çıkarılan bir kanunla yeni Türk harfleri kabul edilmiştir eğitimde modernleşme adına atılan önemli bir adımdır. Ayrıca eğitimde erkeklere tanınan ayrıcalık kaldırılarak kadın ve erkeklerin eşit eğitim fırsatından yararlanma hakkı tanındı. Yeni okullar ve bunun yanı sıra kütüphaneler, halkevleri de açıldı. 1929 yılında açılmış olan Millet Mektepleri, yeni harflerin öğretmek amacıyla kurulmuştur. Kütüphane ve halk evleri ise halkın kültürel hayatını geliştirmek amacıyla kurulmuştur.(Koç, 2013, s. 46). Cumhuriyet döneminde kültürel ve sanatsal hayatın geliştirilmesi, halkın sanat faaliyetlerine olan ilgisinin artmasında halkevlerinin önemi de büyüktür.1932 yılında kurulup faaliyetlerine başlayan halkevleri, batı kültürü ve sanatını halka tanıtmak, sevdirmek amacıyla kültür, sanat etkinlikleri, müzecilik faaliyetleri, gerçekleştirmişlerdir. Yaygın sanat eğitiminin yapıldığı

yerler olarak da tanımlanabilen halkevleri, o dönem gençliğinin kültür merkezi işlevine sahip kurumlardır.(Kaya, Basım Yılı Belirtilmemiş, s. 151).

Halkı sadece okuryazar yapmanın istenilen ilerleme seviyesine getiremeyeceğini anlayan devlet yöneticileri, halkı sanat yoluyla geliştirmek kültürel anlamda donanımlı duruma getirmek amacının güden halkevlerini kurarak bu amaçlarına ulaşmayı düşünmüşlerdir.(Aysan, 2005, s. 270). 1930'lu yıllarda köylerin durumu kötü idi ulaşım başta olmak üzere bazı durumlardan dolayı köylere hizmet verilemiyordu bu hizmetlerden biri olan eğitim hizmetinin de verilememesinden dolayı köylerde okuryazar oranı oldukça düşük idi. Okul sayısının azlığı, öğretmen eksikliği ve var olan öğretmenlerin köylerde görev yapmak istememeleri gidenlerin de geri dönmeleri gibi sebeplerden dolayı, köylerde eğitim-öğretim faaliyetleri yok denecek kadar az idi.(Aysan, 2005, s. 270). Cumhuriyet döneminde eğitim alanında yapılan yenilikler köy enstitülerinin hazırlık aşamalarını da kapsamaktaydı. Bu aşamalar 1936 yılında başlamış ve köyler incelenmiştir. Köylerde nelerin eksik olduğu, nüfusun köylerde daha fazla olduğu köylerde okulların sayısının çok az ya da okul olmadığı, köylerde okuma yazma oranının oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. (Tunç,2007: s. 76). Sağlık hizmetleri o yıllarda köylerde yok idi, hastalıkların tedavisi, günümüzde de bazı köylerde ya da kentlerin bazı kısımlarında uygulanan büyü, muska gibi yöntemler ile yapılmaktaydı.

1935 yılında İlköğretim Genel Müdürlüğüne getirilen İsmail Hakkı Tonguç, köylerde yaptığı araştırmalar, incelemeler sonucunda köylerdeki eğitim eksikliğini gidermek amacıyla 1936 yılında Eskişehir Çifteler 'de dört aylık kısa dönem eğitim kursu açmıştır. Ayrıca İzmir ve Edirne de köy eğitim kursları açılmıştır.(Aysan, 2005, s. 271). Bu kursun açılış amacı, köylerde eğitimin bir ana önce başlaması ve öğretmen eksikliğini kısa yoldan geçici bir çözümle kapatmak idi. Bu uygulamanın başarılı olması üzerine 11 Haziran 1937 yılında "Köy Eğitimleri Kanunu" çıkarıldı ve bu kanun ile eğitimlik yasal olarak tanımlandı. Daha sonraki aşamada ise Köy Öğretmen Okulları açıldı. Var olan köy eğitim kurslarının binaları köy öğretmen okulu işlevinde hizmet vermeye başladı. Bu uygulamada istenilen başarının alınması üzerine köy enstitülerinin açılmasına karar verilmiştir ve 1940 yılında köy enstitüleri açılmıştır. Daha önce köy öğretmen okulu olan kurumlar enstitülere dönüştürülmüştür.(Aysan, 2005, s. 273).

1937 yılı ile köy enstitülerinin açıldığı 1940 yılına kadar olan süre içinde de 1936 yılındaki yapılan incelemelerde tespit edilmiş olan eksikliklerin giderilmesi adına çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalara kısaca değinecek olursak, öğretmen kursları ve köy öğretmen okulları, köy enstitülerine hazırlık aşamasında açılmış olan kurumlardır. köy enstitülerini öncüsü niteliğindeki kurumlardır. Bu hazırlık sürecinden sonra 17 Nisan 1940 yılında köy enstitüleri açılmıştır. Köy öğretmen okulları da çıkarılan bir kanunla köy enstitülerine dönüştürülmüştür.(Tunç, 2007, s. 77).

4. Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi

Köy Enstitülerinin kuruluş amaçlarından biri köyün ve köylünün bilinçlendirilmesi, köy ile kent arasındaki farkların ortadan kaldırılmasıdır. Ayrıca o dönemde eğitim için büyük bir mesele olan öğretmen eksikliğinin bir an önce giderilmesi gerekiyordu. köy enstitüleri işte bu öğretmen eksikliğinin giderilmesi ihtiyacından açılan kurumlardı. Köylerde yaşayan öğrencilerin seçilip, eğitim verildikten sonra yeniden köylere dönüp oralarda görev yapmalarını sağlamak köy enstitülerinin kuruluş amaçlarındadır. Köy enstitülerinin kurucusu olarak anılan İsmail Hakkı Tonguç, dönemin İlköğretim Müdürü olarak görev yapmaktaydı. Kendisine, “Köyde Eğitim“ programını hayata geçirme yetkisi ve görevi verilmişti. O, yaptığı incelemelerde özellikle köylerde okuma yazma oranının yok denecek kadar az olduğunu ve nüfusun çoğunluğunun yaşadığı köylerde her yönden kalkınmanın olması gerektiği düşüncesiyle ve kendisine verilen bu görev, bu düşüncesini uygulama fırsatı olmuştu.(Türkoğlu, 1997, s. 195).

Köy enstitülerinde öğrenci merkezli bir eğitim sistemi uygulanmıştır. Yaparak, yaşayarak öğrenme, sanat ve iş yoluyla öğrenme prensipleri bu kurumların eğitim hedeflerinden idi. Sanat eğitiminin bir yaşam biçimi haline gelmesi için çaba gösterilmiş, Öğrencilerin bu yöntemle öğrendiklerini kendi ileride kendi öğrencilerine aktarmaları için çalışılmıştır.(Ülkü, 2008, s. 43). Köy enstitülerinden mezun olan öğrencilerin, almış oldukları sanat eğitimlerini öğrencilerine aktarma becerisini kazanan, eğitim yöntemlerinde esnek ve serbestlik prensiplerini benimseyen birer öğretmen olarak yetişmeleri istenmiş ve bu istek doğrultusunda eğitim verilmiştir.

Tonguç, güzel sanatlar derslerine özel bir önem vermiştir, O, Güzel sanatların toplumun sadece seçkin kesiminin ilgileneceği bir alan olmadığını düşünüyordu ve köy enstitülerinde güzel sanatlar derslerine verdiği önem bu düşünceden kaynaklanmaktaydı. Bu düşüncesini gerçekleştirmek için çalışmalar yaptı. Ona göre güzel sanatlar eğitimi bireyin psikolojik gelişimi açısından oldukça faydalıydı. Derslere öğrencilerin aktif olarak katılımı, önemliydi.(Türkoğlu, 1997, ss. 274,275). İsmail Hakkı Tonguç, enstitüdeki sanat eğitimi sisteminde her öğrencinin şarkı türkü söylemek, halk oyunlarını oynamak, nota bilgisine sahip olmak, en az bir müzik aletini çalabilmek, resim yapabilmek, her şeyden önemlisi ise çevre bilincine sahip bir birey olarak topluma faydalı olmak becerilerine sahip olmasını amaçlamıştır.(Türkoğlu, 1997, s. 274).

Köy enstitülerinde modern eğitim verilirken güzel sanatlar alanında da dönemine göre çağdaş bir eğitim sistemi uygulanmıştır. Bu enstitülerde yıl boyunca üretilen sanat eserleri yılsonu sergilerinde sergileniyor, bu sergi ve sanat etkinliklerine devlet yöneticileri de iştirak edip Köy enstitüleri ve buralardaki sanat eğitimini desteklediklerini gösteriyorlardı.(Tunç, 2009, s. 30). Köy enstitülerinin amaçlarından biri toplum kültürünü geliştirmektir. Bu amaç için bulunacak kaynak ise halkın kendisiydi. Halkın kendi kültürü, halkın gelişimi için hazır idi. Hazırda olan bu kültürün, uygun bir sanat eğitimiyle desteklenmesi, Tonguç'un önem verdiği bir husus olmuştur.(Türkoğlu, 1997, s. 274).

Köy enstitülerinde sanatın her alanında dersler verilmiş, dersler resim –iş, müzik, tiyatro, halk oyunları, el işleri, el sanatlarını kapsıyordu. Öğrencilere bireysel yaklaşım sisteminin kullanıldığı eğitim metodu uygulanmış, bu metot her öğrenciye yetenekleri doğrultusunda sanat eğitimi verilmesi amaçlanmış, her öğrencinin yeteneklerine göre gelişimi hedeflemiştir.(Ülkü, 2008, s. 37). Köy enstitülerinin kurucularından biri olan İsmail Hakkı Tonguç aynı zamanda resim-iş öğretmeni idi. Bu kişi, sanat eğitiminde estetik değerlerin öneminde değinmiş, güzel sanatlar eğitiminin öğrencinin sağlıklı bir ruh gelişimi için gerekli olduğunu düşünüyordu. Almanya'daki okullardaki sanat eğitimi yöntemlerini inceleme fırsatı bulan Tonguç, orada ve diğer Avrupa ülkelerinde edindiği tecrübeleri ve bilgi birikimlerini Köy enstitülerinde uygulamaya çalışmıştır. Sanat eğitiminde yaratıcılık üzerine durmuştur.(Ülkü, 2008, s. 38).

Güzel Sanatlar alanındaki dersler gerek içerik, gerek yöntem ve uygulama bakımından o dönemdeki klasik okullara göre farklılık göstermiştir, bu fark enstitüdeki derslerin gereksinimlere göre düzenlenmiş olması ve öğrencilerin daha aktif olarak derse iştirak etmeleri idi. (Türkoğlu,1997, s. 196). Ders dışı etkinliklerin devamlılığı öğrencinin güzel sanatlara olan ilgisini sürekli olarak canlı tutmak için oldukça faydalı olmaktadır. Köy enstitülerdeki sanat eğitimi kapsamında verilen dersler Resim- Elişleri (daha sonra bu dersin adı değiştirilecektir), Müzik, Tiyatro, Köy El Sanatları, Biçki Dikiş, Nakış.

Resim-Elişleri dersi enstitülerde önem verilen bir ders olmuştur. Öğrencilerin gözlemleri, araştırmalarını resim, çizim, kroki gibi yollarla estetik biçimde anlatabilme, renk bilgisi ve beğenileriyle sanat ürünü oluşturabilme becerileri kazanabilmesi amaçlanmıştır. Desenleri inceleyerek özellikle milli desenleri motifleri incelemek onlar üzerinde çalışarak onları değerlendirme ve yeni motifler oluşturabilme yeteneğinin kazanılmasına da önem verilmiştir (Koç, 2013, s. 281). Hayal gücüne dayanarak serbest konulu resim yapılması, öğrencinin basit resim tekniklerinin öğrenmesi ve kurşun kalem, mürekkep ya da boyalar ile bu teknikleri yaptıkları resimlerde uygulaması dersin hedeflerinden idi (Türkoğlu, 1997, s. 279). İsmail Hakkı Tonguç'a göre bu dersin amacı, öğrencilere beceri kazandırmak vasıtasıyla sanat zevki aşılardı. Bu derste enstitü çevresini güzelleştirmek de ders içeriklerden biri idi. Bu ders, resmi olarak haftada bir saat olarak müfredatta yer almıştı, fakat gayri resmi olarak ders saatleriyle sınırlı değildi. Bu dersin içinde karakalem, mürekkep resmi, boya kullanarak resim yapma gibi konular vardı. Atölyelerde ders dışında da çalışmalar yapılmaktaydı.(Türkoğlu,1997, ss. 278-279). Zaman geçtikçe resim atölyeleri düzenlenmeye ve ders için gerekli daha fazla araç gereç temin edildi böylece öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkaracak çalışmalar yapma imkanı daha da geliştirildi.(Türkoğlu, 1997, s. 280).

Estetik anlayışı, çevrenin temiz tutulması, çevre düzenlenmesi konuları da bu dersin konuları arasında yer almıştır. Badana, süsleme gibi etkinlikler dersin çeşitlenmesine ve öğrencilere sevdirmesine bu yolla çevre temizliğine güzelliğine dikkat çekilmeye çalışılıyordu. Ayrıca öğrenci bu etkinliklerle yaratıcılıklarının ortaya çıkarma fırsatını buluyorlardı. (Türkoğlu, 1997, s. 278). Tüm bu etkinlikler, öğrencide çevre bilincini aşılama, çevresini güzelleştirmek adına çalışmalar yapma becerisini kazandırmak, öğrencide sanatsal düşüncenin estetik kavramının gelişmesine yardımcı olmak açısından faydalı olmuştur. Hem

enstitülerdeki gereksinimlere cevap verilmeye hem de öğrencinin sanatsal zevki gelişmiş birer eğitici olarak göreve hazır duruma getirilmesine çalışılmıştır.

Müzik dersi de önem verilerek işlenen, mezun olma şartı gerektiren, basit bir ders olarak görülmeyen bir derstir. Enstitülerde bu dersin öğretilme amacı, öğrencilere ritim bilgisi, nota bilgisi ses eğitiminin yanı sıra en az bir müzik aletini çalma becerisi kazandırmak ve bu bilgileri düzenlenen eğlencelerde sergileme olanağı vermek olmuştur. Enstitülerde başta mandolin olmak üzere keman, bağlama, akordeon flüt gibi müzik aletleri mevcut idi. Öğrencilerden ders dışı zamanlarda da müzik ile ilgili olmaları beklenirdi. Cumartesi geceleri düzenlenen eğlencelerde öğrenciler tarafından verilen konserler izlenir öğrencilere bu hususta destek verilirdi.(Tunç, 2009, s. 33). Enstitülerde müzik kolu, öğrencilerin müzikle aktif ilgilenmelerinin sürekliliği, müzikle ilgilerinin sadece derslerle sınırlı olmaması amacıyla kurulmuştur.(Koç, 2013, s. 314). Cılavuz Köy Enstitüsünde de müzik eğitimi önemli bir yere sahip idi ayrıca bu enstitüde 1944 yılında elektrik santrali kurulmuş ve elektrik sayesinde radyodan müzik yayınlarını dinleme olanağı öğrencilere sunulmuştur. (Arslan, 2012; s. 34). Köy enstitülerindeki en önemli sanat faaliyetlerinden biri olan müzik eğitiminde Batı müziğinin halk tarafından sevilmesine, Batılı müzik anlayışının açılanmasına çalışılmıştır.(Koç, 2013, s. 352). Enstitülerde halk müziğinin batı müziği ile birlikte kullanılmasına ve böylece milli müzik oluşumu konusunda çalışmalar ve müzik etkinlikleri yapılmasına önem verilirdi. Enstitülerde mandolin, akordeon gibi müzik aletlerinin yanı sıra davul, zurna, kaval gibi halk müziği aletleri de bulunuyordu. Her Enstitünün kendine has orkestraları da bulunmaktaydı.(Türkoğlu,1997, ss. 281,285).

Toplumun eğitimcinin yollarından biri olan tiyatro, ders olarak enstitülerde okutulmuştur. O dönemde köylere tiyatro gelmiyordu, kasabalara gelen tiyatrolarda kanto ve tuluat sergileniyordu. Köy halkı tiyatro oyunlarını izlemek için kasabalara gitmek durumundaydı. Okulların müsamerelerinde oynanan piyesler ise halkın ilgisinden uzaktı. Kentlerde ise durum köylere göre daha iyi idi. Halkevleri amatör biçimde tiyatro oyunlarının icra ediyorlar, ayrıca Ankara ve İstanbul'da profesyonel tiyatro geliştiriliyordu.(Türkoğlu, 1997, s. 285). Köy Enstitülerinin kurucusu İsmail Hakkı Tonguç, köylerde de tiyatro kültürünün oluşması ve yayılması adına çalışmalar yapmıştır Köy Enstitüleri müfredatına tiyatro dersini koymuştur. Öğrencilerin köylerden getirdikleri, güldürü içerikli ortaoyunu tarzı

oyunlar, enstitülerin kuruluşundan kısa süre sonra eğlencelerde sergilenmeye başladı doğaçlama olarak oynanan bu oyunlar zamanla geliştirilerek sosyal ve eğitimsel içerikli duruma getirilmiştir. (Türkoğlu, 1997, s. 286). Tarih boyunca halkı eğitmek amaçlı olarak faydalanılmış olan tiyatronun ders olarak köy enstitülerinde okutulması ve uygulanmasındaki amaç da aynıdır. Köy halkının hazırda olan kültürünü canlandırmak, oyunlarda sergilenen olaylardan ibret alınması hususu hatırlatılarak tiyatronun eğitici özelliğinden istifade edilmiştir. Bunun yanı sıra tiyatro oyunlarını izlemek için kasabalara gitmek durumunda kalsan tiyatro sever köy halkına köyde bu kültür hizmetini sunmak da önemlidir.

Enstitülerde ilk önce öğrencilerin köyde öğrendikleri oyunlar sergileniyordu, daha sonra öğretmenlerin katkılarıyla daha konu ve teknik açıdan daha gelişmiş oyunlar oynanmaya başlandı ve böylece köylerde tiyatro kültürü oluşturulmaya başlandı. Hazırlanan tiyatro oyunlarının *Köy Enstitüsü Dergisinde* yayınlanması bu kültürün oluşumunda etkili bir faktör olmuştur.(Türkoğlu,1997, s. 286). Ayrıca öğrencilerin cumartesi eğlencelerinde sergiledikleri oyunlar İnsanın toplum gerçekleriyle karşı karşıya kalması, çaresizliği gibi hayat deneyimlerinin konu eden tiyatro oyunları bireyin aydınlatma, eğitime açısından önemlidir. (Akgül, 2011, s. 978). On beş günde bir sınıflarca hazırlanan piyesler oynanır, ayrıca halk oyunları, monologlar yapılırdı. Tiyatrodan köylülerle iletişimin bir yolu olarak kullanılmıştır.(Koç, 2013, s. 307).

Öğrencilerin köylerden getirdiği kültürel öğeler içinde olan halk oyunları, öğretmen ve yöneticilerin kültüründekilerle birleşerek çeşitleniyor zenginleşiyordu. Enstitülerin kuruluşundan hemen sonra tıpkı diğer sanat derslerinde olduğu gibi halk oyunları dersleri ile ilgili etkinlikler yapılmaya başlanmış, öncelikle eldeki kaynakları değerlendirme yoluna gidilmiş, enstitülerin kurulduğu yörenin halk oyunlarına öncelik verilmiştir. Daha sonraları ise enstitü yönetimi tarafından hazırlanan oyunların öğretilmesine geçiliyordu. Enstitüler tarafından düzenlenen eğlencelerde halk oyunları da sergilenmiştir. (Türkoğlu, 1997, ss. 289-290).

Halk oyunları fiziksel içerik olarak beden eğitimi dersi kapsamında yer alsa da aslında kültürel içerik olarak sanat dersleri kapsamında ele alınıyordu. Enstitülerde her sabah güne öğrenci ve öğretmenlerin katılımıyla topluca oynana halk oyunları ile başlanıyordu bu, adet

haline getirilmişti. Bu uygulamada öğrenci ve öğretmenlerde kendiliğinden duygu, hareket, ritm birliği oluşuyordu. Bu oyunların müzikleri davul zurna gibi Türk müzik kültürünün temel müzik aletleri çalınıyordu.(Türkoğlu, 1997, s. 290). Güne halk oyunları oynayarak başlama uygulaması öğrencilerin psikolojik gelişmeleri açısından oldukça önemlidir. Güne neşe ile başlayan öğrenciler gün içinde derslerin ve etkinliklerin zorluklarını daha kolay atlattırdı. Ayrıca halk oyunları öğrencinin sağlıklı bedensel gelişimine ve sağlıklı bünyeye sahip olmasına katkı sağlıyordu.

Halk oyunları dersleri sayesinde enstitülerin kuruldukları yörelerin oyunları daha sonra da diğer yörelerin oyunları öğrenilmiş ve halk arasında yaygınlaştırılmış oluyordu.(Türkoğlu, 1997, s. 291). Oyunları halk arasında yaygınlaştırılması için enstitüler halk oyunları yarışmaları düzenliyor bu yarışmalarda halk çeşitli yörelerin halk oyunlarını izleme fırsatını buluyor ve oyunlar başka köylere, hatta kentlere kadar yaygınlaşıyordu. Halkevleri ise bunu imkanları doğrultusunda kentlerde yaymaya çalışıyordu. Ayrıca enstitülerin düzenledikleri köy şenlikleri de halk oyunlarının yaygınlaşması açısından önemli bir işleve sahip idi.(Türkoğlu, 1997, s. 293).

Köy El ve Ev Sanatları dersleri, halkın en çok gereksinim duyduğu ve günlük hayatlarındaki en önemli uğraşlarını içine alan bir içerikte idi. Biçki dikiş, nakış, dülgelik, nalbantlık, örücülük, dokumacılık gibi konular bu dersin kapsamında yer almıştır. Enstitülerde bu dersler de gereksinimler doğrultusunda müfredata alınmış ve işlevsellik ön planda tutulmuştur. Enstitülerin ihtiyaçları arasında yer alan yatak örtüsü, perde, çarşaf, kız ve erkek öğrenci kıyafetleri, şapkalar, pijama, kız ve erkek öğrenci iç çamaşırları, masa örtüleri gibi tekstil ürünlerinin dikişi, örnek bezleri üzerinde alıştırma yapılmadan doğrudan kumaş üzerine, bu derslerde yapılıyordu.(Türkoğlu, 1997,s. 231). Bu uygulamada belki, özellikle kız öğrencilerin evlerinde günlük hayatlarında biçki- dikiş, nakış hakkında annelerinden öğrendikleri bilgilerin olduğu düşüncesi etkin olmuş idi. Bundan dolayı örnek bezi alıştırması yapılmadan doğrudan kumaş üzerinde uygulama yapılmıştır. Örnek bezleri üzerinde alıştırma yapmak zaman alacağından (en azından yarım dönemli bir zaman) bu da o dönemin şartlarına göre zaman israfı olarak kabul edilmiş olabilir. Bir an önce enstitü için gerekli olan eşyaların hazır edilmesi bu arada da öğrencilerin bu uygulamalarda pratiklik kazanmaları amaçlanmıştır.

Köy Enstitülerinde sanat eğitimlerinde, enstitü programlarında yapılan düzenlemelere paralel olarak değişiklikler yapılmıştır. 1943, 1947 ve son olarak da 1953 yıllarında yapılan program değişiklikleri köy enstitülerinin yapısını değiştirmeye yönelik çalışmalar olarak algılanabilir. Sanat eğitiminde de bu programlar dahilinde değişiklikler yapılmıştır. 1943 yılı programında sanat dersleri ile ilgili düzenlemeler yapılmış, bu düzenlemeler de resim-iş ve müzik derslerinde öğrencilerin okul içi ve okul dışında faal olmaları sağlanmıştır. 1947 yılında yapılan değişiklikler bir anlamda köy enstitülerinin kapatılması yolunda bir adım atıldığı anlamına gelebilir. Fakat sanat eğitimi alanında küçük düzenlemeler yapılmış ve bu düzenlemeler, bir önceki programın genel özelliğine ters düşmemiştir. Bu programa göre dersler daha akademik ölçülerde yapılmaya başlanmıştır. Konu seçiminde öğretmene, bir önceki programda tanınan serbestlik ve esneklik anlayışından uzaklaşma yoluna gidilmiş, (Ülkü, 2008, s. 39). Bu değişikliklerde öğrencinin yaratıcılığını kullanmasına kısıtlama getirilmiş, belirli kurallar çerçevesinde sanat dersleri eğitimi verilmiştir. Bu değişikliklere rağmen 1947 programı bir önceki programın bir devamı niteliğindedir.

Köy enstitülerinin kapatılmasından bir yıl önce yürürlü giren programda ise, daha önceki programlarda olan sanat derslerine son verilmiş olup, “resim –iş” dersinin adı “resim ve yazı” olarak değiştirilmiş ve bu derste kullanılacak araçlar bu dersin işlenmesine yönelik yöntem ve kurallar belirlenmiştir. Bu dersin daha kurallı, esnek olmayan bir biçimde işlenmesine karar verilmiştir.(Ülkü, 2008, s. 40). Köy Enstitülerinin bir üst kademesi olarak yüksek köy enstitüsü, köy enstitülerinden mezun olan öğrencilerden uygun olanların belirlenerek daha üst bir eğitim almaları amacıyla kurulmuştur. Ankara’daki Hasanoğlu Köy Enstitüsü içinde yüksek köy enstitüsü kurulmuş ve sınavla seçilen öğrenciler burada eğitime başlamıştır. Yüksek köy enstitüsüne seçilen öğrenciler sekiz alandan birine kayıt olarak eğitimlerine devam ediyorlardı. Bu alanlar şunlardır. Güzel Sanatlar, Ziraat İşleme Ekonomisi, Yapıcılık, Maden İşleri, Hayvan Bakımı, Tarla ve bahçe Ziraati, Kümes Hayvancılığı, Köy El ve Ev Sanatları.(Türkoğlu, 1997, s. 386).

Konumuz ile ilgili olan Güzel Sanatlar, Yapıcılık, ve Köy El ve Ev Sanatları alanlarında Uygarlık ve Sanat Tarihi dersi ortak ders olarak okutulmuştur. Güzel Sanatlar alanında resim, müzik, halk oyunları ve ritmik jimnastik, tiyatro,modelaj dersleri okutulmaktaydı, Yapıcılık alanında sanat eğitimine yakın dersler, teknik resim, iç

süslemecilik; köy el ve ev sanatları alanında ise dokumacılık, örücülük, biçki-dikiş, nakış dersleri sanat eğitimi kapsamında ele alınan dersler idi.(Türkoğlu, 1997, ss. 387, 405)

Burada da köy enstitülerinde olduğu gibi, güzel sanatlar dersleri de müfredat programı içinde yer alıyordu. Burada ayrıca kız öğrenciler için “köy ve el sanatları “ dersi de eklenmiş erkekler için ise daha çok zanaata yönelik olarak tasarlanmış, “maden işleri” dersi de konulmuştur.(Tunç, 2007, ss. 99,100). Yüksek köy enstitüsü müzik eğitimi de önemli idi. Halk, müziği, batı müziği ve bunlarla ilgili olarak dans eğitimi de veriliyordu. Cumartesi geceleri güzel sanatlar kolu, konserler düzenleyerek öğrendiklerini sergileme fırsatı buluyorlardı.(Koç, 2013, s. 347). Ayrıca Bu kurumda tiyatro eğitimi de verilmekte bu eğitim için devlet tiyatroları sanatçıları davet edilmekte idi. Yüksek Köy Enstitülerinde ders veren isimlere örnek olarak Carl Ebert, Ulvi Uraz, Cüneyt Gökçer verilebilir. Buradan mezun olan öğrenciler, Köy enstitülerinde öğretmen olarak görev yaparak tecrübelerini öğrencilere aktarıyorlardı(Türkoğlu,1997, s. 287). Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsünde, ayrıca heykel, modelaj kursları 3. sınıf öğrencilerine verilir. Bu kurslardaki eğitim sonrasında üretilen sanat eserleri sergileniyordu.(Koç, 2013, s. 351). Bunun yanı sıra tezyini sanatlar dersi de eğitim müfredatı kapsamına alınmış, bu derste Türk süsleme motifleri öğretilmiş, öğrencilerin bu motifleri, inceleyip değerlendirilip yeni kompozisyon oluşturma becerileri kazandırılmaya çalışılmıştır. (Koç, 2013, s. 352). Burada ayrıca açık hava tiyatrosunda da öğrenciler tarafından eğitici, kültürel yerli ve yabancı oyunlar sergilenmiştir. Bu oyunlara örnek olarak 1945 yılında Ankara Konservatuarı Tiyatro Bölümü tarafından oynanan Amerikan tiyatro yazarı Wilder’ın yazdığı ‘Bizim Şehir’ adlı oyun verilebilir. Ayrıca batı klasiklerinden seçilmiş oyunlar da sergilenmekteydi Bu oyunlara örnek olarak Molier tarafından yazılmış, *Zoraki Tabib*, *Kibarlık Budalası*, Shakespeare tarafından yazılmış, *Biz Yaz Gecesi Dönümü Rüyası* verilebilir(Türkoğlu, 1997, ss. 287,288)

Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü, 1947 yılında kapatılmıştır. Bu kapatma kararının altında siyasi sebepler yatmaktadır. Muzır faaliyetler yapılan yer olarak algılanmaları, halkı aydınlatma çabalarının halk üzerinde etki göstermesi ile açıklanabilir. Köy enstitüsü- yüksek köy enstitüsü sistemi, kademe olarak aynı olmasa da sistem olarak günümüzdeki lisans-yüksek lisans sistemine benzemektedir. Günümüzde de lisans mezunu öğrenciler, merkezi sınavlar ve öğrencinin yüksek lisans yapmak istediği üniversite tarafından yapılan

sınav/sınavlar sonucunda seçilip yüksek lisans öğrenimi görmekteler. 1940 lı yıllardaki bu sistem o dönem için oldukça başarılı bir yenilik olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ

Türk eğitim hayatında önemli bir yeri olan köy enstitüleri ve buralarda verilen sanat eğitimini inceleyip değerlendirmeye çalıştığımız bu makalede, sanat eğitiminin halk için önemi vurgulanmaya çalışılmıştır. Sanat hayatı olmayan bir toplum her zaman diğer toplumlardan geri kalmaya mahkumdur. Eğitimin sanatla desteklenmesi, sanat eğitimine önem verilmesi, sanata duyarlı bir toplum oluşturma yolunda önemli olan görevlerdir. Eğitim –sanat ortaklığı, toplumsal hayatın canlanması, halkın aydınlatılması sanata uzaktan bakmaması, bireylerin beğenilerini canlandırma, hayal güçlerini harekete geçirme amaçlarıyla halk açısından oldukça yararlıdır. Bunun farkında olan köy enstitüleri yöneticileri ve öğretmenleri eğitim –sanat işbirliği yöntemini kullanmışlardır. Halkın sanat yoluyla aydınlatılması, eğitilmesi, köy enstitülerinde sanat eğitiminin temel gerekçesi olmuştur.

Köy enstitülerinde, 3.sınıf ders müfredatında, enstitünün temel kuruluş amacı olan öğretmen yetiştirmeye yönelik pedagojik dersler yer almıştır. Bu dersler Köy enstitüleri Öğretim Programında "Öğretmenlik Bilgisi" adıyla yer almıştır.(Türkoğlu, 1997; s. 295). Köy enstitüsü eğitim sisteminin dayanağı olan "iş prensibi ile eğitim" kuralı öğretmenlik derslerinde de uygulanmıştır. İş temeline göre işlenen öğretmenlik dersleri, köy gereksinimleri göz önüne alınarak düzenlenmiş aynı zamanda çağdaş eğitim anlayışı benimsenmiştir.(Türkoğlu, 1997, s. 297).

Öğretmenlik dersleri işlenirken sadece teorik olarak değil uygulamalı olarak da işlenmiştir. Öğretmenlik dersleri uygulamaları için enstitülerde öğrencilerin staj yapmaları için 1944-1945 eğitim-öğretim yılından itibaren "uygulama okulları" oluşturulmuştur.(Türkoğlu, 1997, s. 301).Uygulama okullarının bir ileri aşaması "uygulama köyleri" dir. Mezun olan öğrencilerin görevlerine başlamadan önce son bir staj denemesi alanı olan uygulama köyleri, enstitülerin yakınlarında yer alıyordu. Son sınıf öğrencileri 20 günlük süre içinde bu köylerde kalıp, öğretmenlik stajlarını tamamlayacaklardı.(Türkoğlu, 1997, ss.

304-305). Böylelikle eğitimini tamamlayıp önce uygulama okulları daha sonra ise uygulama köylerinde stajlarını bitiren öğrenciler donanımlı birer öğretmen adayı olarak enstitülerden mezun oluyorlardı Artık onlar öğretmenlik görevlerini layıkıyla yerine getireceklerdi.

Köy enstitülerinin bir üst kademesini oluşturan Yüksek köy enstitüleri, 1947 yılında zararlı faaliyetler yaptığı gerekçesiyle kapatılmıştır. Bu kapatma kararı siyasi sebeplere dayanıyor idi. Yüksek köy enstitüleri köy enstitülerinin bir üst kademesi olması burada yetişen öğrencilerin daha fazla bilgi ve beceriye sahip olması anlamına gelmekteydi Zaten okumuş insan görmeye dayanamayan zihniyete mensup kişiler çoğunlukta idi ve bu kişilerin bir kısmı devlet kademesinde görev yapan insanlardı ve Yüksek köy enstitülerinin kapatılması onlar için bir sorunun halledilmesi olarak görülüyordu. Özellikle de günümüzde bile görülen sanat düşmanlığı ve sanatın, sanat eğitiminin gereksiz olduğuna dair düşünceler o dönemde günümüze nazaran daha çok idi. Halkın savaşımlardan dolayı kendini toparlayamadığı hele de üretiminin tarımsal faaliyetlerin merkezi olan köylerde halkın sanat faaliyetleri ile vakitlerinin çalındığını sanatın gereksiz olduğunu düşünen zihniyet mevcut idi. Köylünün kalkınmasını toplumun kalkınması olarak gören düşünce ile açılmış olana köy enstitüleri ve onun üst kademesi olan Yüksek köy enstitüleri göz batıyordu. Bu kurumlardaki ders müfredatına bakıldığında güzel sanatlara ait derslerin az olduğu dikkat çekmektedir. Resim-iş, müzik, derslerine aslında diğer derslere göre pek de önem verilmediğini düşünebiliriz.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte tiyatro ile ilgili gelişmeler yaşanmış, siyasal, kültürel alanlarda yeniden yapılanma sürecine girer. Halkevleri ile birlikte tiyatro oyunlarını sergilenmesinde artış görülmüştür. Köy enstitülerindeki tiyatro faaliyetleri de tiyatrodaki gelişmelerin devam ettiğinin ifadesidir.

Köy enstitülerinin kapatılmasıyla birlikte, kültürel ve sanatsal faaliyetlerde duraklama görülmektedir. Bu durum 1960 darbesine kadar kesintili olarak devam eder. 1960 darbesinden sonra hazırlana 1961 anayasasında sanat özgürlüğünden bahsedilir. 1960 lı yıllarda tiyatro canlanır. Batı tiyatrosunun model alındığı dönemde oyun zenginliği dikkat çeker. Ayrıca üniversitelerde tiyatro bölümleri açılmaya başlar. Ankara Üniversitesi Dil tarih Coğrafya Fakültesi bünyesinde açılan tiyatro bölümünde, köy oyunlarının derlenmesi, Anadolu halk kültürünün araştırılması gibi faaliyetler yapılmıştır.(Erkoç, 2014, s.23).

8 Ağustos 1951 yılında kapatılan halkevleri, 1960 da yeniden kurulur, 12 Eylül darbesinden sonra tekrar kapatılır, 1990lı yıllarda bir daha faaliyete geçen halkevleri, sanatsal kültürel etkinliğe ev sahipliği yapmaktadır. (Kaya, Basım Yılı Belirtilmemiş, s. 151). Günümüzde sanat eğitimi, güzel sanatlar fakültelerinde yürütülmektedir. Güzel sanatlar fakültelerine merkezi sınav ve fakültelerin düzenlediği özel yetenek sınavlarını geçerek giren öğrenciler bu fakültelerde teorik ve uygulamalı olarak derslerine devam ederler ve mezun olmadan eğitim fakültelerinden Pedagojik Formasyon derslerini de alırlarsa öğretmen olabilirler. Bunun yanı sıra eğitim fakültelerinde de sanat derslerinin eğitimi bölümlerini(Resim-iş Eğitimi, Müzik Eğitimi, Güzel Sanatlar Eğitimi) bitiren öğrenciler de öğretmen olarak atanmaktadır.

Üniversite öncesi kurumlarda verilen sanat eğitimi, Güzel Sanatlar Liseleri hariç, klasik anlayıştır. Sanat derslerine ayrılan zaman diğer derslere göre oldukça azdır. Haftada bir saat resim ya da müzik derslerinin olması bu derslerin de öğrenciler tarafından ciddiye alınmaması gerçeği günümüzde karşımızda durmaktadır.

Öğrencilerin sanattan zevk alarak eğitim görmeleri sanat eğitiminde önemlidir. Bunu yapabilmek için de öğretmenlere büyük görev düşmektedir. Özellikle okul öncesi kurumlarında anaokullarında sanat eğitimi nitelikli olarak verilirse daha sonraki dönemlerde de öğrencilerin sanat eğitiminden zevk almaları sağlanabilir. Okul öncesi eğitimde sanat zevki aşıl原因an bireyler ileride sanattan zevk alan sanatsever birer yetişkin olarak toplumda yerini alacaktır.

Kaynakça

Akgül, K.(2011),Tiyatronun Toplum Bilinçlendirme ve Estetik Sanat Anlayışı Geliştirmede İşlevi ve Önemi, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*,8/1 ss.974-983

Arslan, N.(2012)Türk Eğitim Sisteminde Köy Enstitülerine Bir Örnek: Kars Cılavuz Köy Enstitüsü, *History Studies*,4/1, 29-44

Aysan, N.(Kasım 2005),Anadolu'da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*. 35-36,267-282

Erkoç, G.(2014) Çok Partili Dönemde Tiyatro Ortamı ve Kimlik Arayışı, Erişim tarihi: 13 ekim 2014,dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/1190/13745.pdf. ss. 17-25

Kalaycı, S.(Mayıs-Haziran 2012), “İtalyan Gezginlerin Resimlerindeki Osmanlı” Akademik Bakış Dergisi, S.30, , ss.1-17.http://www.akademikbakis.org/eskisite/30/28.pdf

Kapluhan, E.(Temmuz 2012), Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 26, 172-194

Kaya, İ.(Basım Yılı Belirtilmemiş) Ülkemizde Sanat Eğitiminin Sorunları, *Sanat Dergisi*, ss. 149-152

Koç, N.(2013).Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri. İstanbul. İdeal Yayıncılık
Köy Enstitüleri Kanunu, 22 Nisan 1940 tarihli ve 4491 sayılı Resmi Gazete ,

Özyiğit, H.(Güz 2011), Enderun Mektebi’nde Yetişen İki Sanatçı:

Said Efendi ve Tevfik Paşa, *Ekev Akademi Dergisi*,15/49,ss: 153-162.

Papila, A. Osmanlı İmparatorluğunun Batılılaşma Döneminde Resim Sanatının Ortaya Çıkışı ve Osmanlı Kimliğinin Resimsel Anlatımı, www.sanatvetasarim.gazi.edu.tr/web/makaleler/1_aytul.pdf ss. 117-134

Poyraz, C ve Öztıp, F.(Şubat 2013) 19.Yüzyılda Yabancıların Gözüyle Osmanlı Eğitimi, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*,2/1, 308-316

Şahin, D.D. (Ocak 2005), Köy Enstitüleri İle Olumsuz Bakış Açıları, *A.Ü, EBE, Eğitim Yönetimi Teftişi Ekonomisi ve Planlaması, Tezsiz Y.Lisans Programı, Ders Ödevi*,

Toker, H ve Özden,E. (2013), Osmanlı Devletinde Müzik Eğitimi Veren Önemli Kurumlar, *Rast Müzikoloji Dergisi*, Erişim Tarihi: 20 Ekim 2014,www.rastmd.com.

Taşkın,Ü (İlkbahar 2008), Klasik Osmanlı Dönemi Eğitim Kurumları, *Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume 3/1, ss.343-366

Tunç, A.Z. (2009).”Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi ve Dönemin Yöneticilerinin Sanata Yaklaşımı, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi*, 26, 30-34

Türkoğlu, P.(Mayıs 1997). Tonguç ve Enstitüleri. İstanbul.Yapı Kredi Yayınları.

Ülkü, C.(Haziran 2008). Sanat Eğitimi, Sanat ve Köy Enstitüleri, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4/1, 37-45